

HET
TRANSGENDER
BOEK

GUY T'SJOEN | JOZ MOTMANS | ILSE DEGRYSE

HET
TRANSGENDER
BOEK

Angèle

Inleiding:

Interview Guy T'Sjoen en Joz Motmans 7

1

Luca 23

Genderontwikkeling bij kinderen 33

2

Liam Van Kerckhoven 39

Begeleiding door het pediatriesch genderteam ... 49

3

Beni en Anja Monsecour 60

Familiale aanvaarding 71

4

Nele Coussens 82

De partners 92

5

Barbara De Craemer 100

Psychische zorg: van stoornis tot diversiteit ... 110

6

Laurence Adriaensens 119

Hormonen 130

7

Yann V.	140
Medische interventies en ingrepen	150

8

Yelle Goossens	161
Ouderschap	171

9

Romy Loe A Foe	179
Genderdiversiteit	188

10

Carmen Speeckaert	195
Geschiedenis van transgenderzorg	205

11

Tim de Jong	212
Sociale strijd en rechten	222

Dankwoord Guy T'Sjoen	231
Dankwoord Joz Motmans	234
Terminologie	236

Guy T'Sjoen en Joz Motmans

Als je niet geraakt wordt door de verhalen in dit boek, moet je wel van steen zijn

‘We schrijven dit boek om de diversiteit te tonen die binnen de transwereld bestaat’, zeggen Guy T'Sjoen en Joz Motmans in koor. ‘Er komen geregeld heel persoonlijke levensverhalen in de media. Op basis daarvan zou je kunnen denken dat er maar één weg, één soort transitie, één medisch traject is, terwijl wij juist willen illustreren dat er zoveel variaties op het thema zijn. Iedereen moet en kan voor zichzelf invullen welk pad zij of hij bewandelt.’

Al hun hele carrière zetten Guy T'Sjoen en Joz Motmans zich in voor kwalitatief-hoogstaande transgenderzorg en vechten ze voor gelijke rechten en kansen voor iedereen onder de regenboogparaplu. Het is voor allebei zo veel meer dan een job, vertellen ze. Het is een passie en een persoonlijk engagement dat nauw aan hun eigen leven raakt.

‘Ik was zeventien en klaar met de middelbare school’, vertelt Guy T'Sjoen. ‘Er volgde een zorgeloze zomer voordat ik naar de universiteit zou gaan om geneeskunde te studeren. In de bioscoop zag ik toen *La ley del deseo* van de Spaanse regisseur Pedro Almodóvar. Een van de personages in die film is een trans vrouw, Tina heet ze. Het was de eerste keer dat ik kennismakte – op het witte doek dan – met een transgender

persoon. Wat de film van Almodóvar zo bijzonder maakte, is dat Tina's trans-zijn haast een fait divers is in het verhaal, een subplot. Er wordt beperkte aandacht aan besteed en het is niet de kern van het verhaal. Trans zijn wordt niet geproblematiseerd. Tina is gewoon een leuke en verantwoordelijke Madrileense vrouw die een goeie relatie heeft met haar broer, haar eigen familie heeft samengesteld, en net zoals iedereen toffe maar ook wel eens domme dingen doet in het leven.

Ruim tien jaar later, in 2000, was ik endocrinoloog in opleiding in het UZ Gent. Op een dag kwam een iets oudere trans vrouw mijn consultatieruimte binnen. Ze vertelde me haar levensverhaal, hoe ze voor zichzelf gekozen had en van man de vrouw geworden was die ze eigenlijk altijd al geweest was. Haar verhaal raakte me erg: de durf en de moed die eruit spraken, het zelfrespect dat die vrouw had. Ik voelde ook een raakvlak met mijn eigen leven. Ik wist van jongs af aan dat ik homo was, maar heb dat lang niet thuis durven vertellen. Ik was al eenentwintig toen ik me outte, na veel tobben en twijfelen. De vrouw die voor me zat vertelde hoe zij uit de kast was gekomen en hoe heftig dat was geweest. Ik was echt onder de indruk van haar. Ze had een outing doorstaan die zoveel meer impact gehad had dan mijn persoonlijke verhaal. Hoe sterk moet je wel niet zijn om zoiets aan je familie en je vrienden, op je werk en in je sociale omgeving te vertellen, dacht ik. Laat staan alle medische stappen die ze had ondergaan om haar doel te bereiken.

Ik dook in de medische literatuur en stelde vast dat er ontzettend weinig was gepubliceerd over transgender personen en hormonen. Alleen aan de Vrije Universiteit van Amsterdam was wat kwalitatief onderzoek gedaan. Ik zocht contact met Louis Gooren, de endocrinoloog daar die er als eerste structureel rond gewerkt had, en ging enkele weken op stage bij

hem. Toen ik daarna zelf een onderwerp mocht kiezen voor mijn doctoraat, kwam ik geïnspireerd door de kracht van die ene dame uit bij hormonen en transgender. Zo ben ik erin gerold. Het is een heel subjectieve, bijna emotionele beslissing geweest om me daar verder in te verdiepen, gekleurd door het zomerse gevoel van toen ik die film zag jaren daarvoor.’

T’Sjoen kreeg de steun van zijn diensthoofd en collega’s bij zijn doctoraat, maar lang niet iedereen aan het UZ Gent was toen zo ruimdenkend. ‘Wanneer in de wachtkamer een transgender persoon zat, werd daar vaak wat lacherig over gedaan door mijn collega-endocrinologen en de andere oudere assistenten in opleiding. Dat stoorde me echt enorm. Voor mij waren transgender personen net zo goed als diabetici bijvoorbeeld mensen die in een medisch traject een endocriene behandeling nodig hadden en die gerespecteerd moesten worden. De trans patiënten voelden dat respect en kwamen graag bij mij op consultatie. Ik leerde steeds meer trans mensen kennen. Ze vertelden me over de problemen en de tegenkanting waar ze op stuitten voor, tijdens en na hun transitie. Als je transseksueel was, zoals het toen werd genoemd, moest je dat nog bij een psychiater ‘bewijzen’ voordat je in transitie mocht. Net zoals twintig, dertig jaar daarvoor ook homoseksuelen bij de psychiater langs werden gestuurd om na te gaan of ze wel helemaal zeker waren van hun stuk en of er niet aan gecorrigeerd kon worden. Ik hoorde zoveel onrecht in hun verhalen en besloot daar iets aan te proberen doen. Het werd mijn vaste voornemen om de transgenderzorg die hier in het UZ Gent door mijn voorgangers was opgestart, verder uit te bouwen en te voorzien van een stevige wetenschappelijke grondslag.’

In 2010 kruiste Joz Motmans zijn pad. Ook hij was toen al een hele tijd aan het werk rond het transgenderthema en ook

voor hem sproot de kruistocht voor gelijke rechten voort uit een persoonlijke ervaring. Motmans: ‘Ik ben in 1999 afgestudeerd als klinisch psycholoog en besloot nog een aanvullende opleiding vrouwenstudies te volgen. Ik was toen al erg met gendergelijkheid en feminisme bezig, vooral vanuit een soort rechtvaardigheidsimpuls. Dat streven naar gelijke rechten heb ik altijd sterk gehad, de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen was bijvoorbeeld een thema dat me erg bezighield. In 2002 werden voor het eerst in Vlaanderen twee doctoraatsbeurzen uitgeschreven rond het onderwerp holebi aan het pas opgerichte Steunpunt Gelijke Kansenbeleid aan de Universiteit van Antwerpen. Ik sleepte er een van in de wacht en ging aan het werk. Ik ontdekte al snel dat, hoewel Vlaanderen dan misschien wel braakliggend terrein was, er internationaal al veel werk over mijn doctoraatsthema gebeurd was. Ik besloot de focus van mijn doctoraat te verschuiven en kwam uit bij het thema gender en seksuele diversiteit en uiteindelijk transgender.

Intussen was het voor mezelf ook een persoonlijke zoektocht geworden. Door veel over het onderwerp te lezen, werden allerlei (oude) vragen in me wakker. Nog tijdens mijn doctoraat ben ik in transitie gegaan – ik ben zelf trans man – wat niet vanzelfsprekend was. Mijn doctoraat spitste zich vooral toe op de sociale beweging die in de transwereld op gang kwam, dus hoe mensen zich groepeerden rond die gemeenschappelijke identiteit en van daaruit opkwamen voor gelijke rechten.

Binnen het Steunpunt Gelijke Kansen deden we beleidsvoorbereidend onderzoek – waar de minister het beleid op kon baseren. Op dat moment deed de Vlaamse overheid niets rond transgender personen als doelgroep, maar toch kreeg ik de kans hierrond te werken. Het onderzoek inspireerde haar om transgender personen als een groep met eigen noden en

behoefte te erkennen, en in 2009 werden zij voor het eerst in de beleidsplannen op Vlaams niveau opgenomen. Daarna is het snel gegaan. Tien jaar geleden was de transwereld nog geen doelgroep voor de Vlaamse overheid, ondertussen zijn er verschillende juridische hervormingen gebeurd en zijn gelijke rechten en kansen voor transgender personen stevig verankerd in de wetgeving.’

Jullie hebben elkaar in 2010 ontmoet. Hoe ging dat?

Motmans: In 2010 wilden we met het Steunpunt Gelijke Kansen onderzoek doen naar de levenskwaliteit van transgender personen. Levenskwaliteit wordt sterk beïnvloed door de gezondheidsstatus. Daarom klopten we aan bij Guy en het UZ Gent, waar ze al een database van patiënten hadden. Sindsdien hebben Guy en ik elkaar niet meer losgelaten.

T'Sjoen: Dat klopt. Wij riepen eerder al alle transgender personen die ooit bij ons waren langskomen opnieuw op en vroegen hoe het ondertussen met hen verder was gegaan: welke hormonenbehandelingen of operaties ze hadden ondergaan, hoe ze begeleid werden, hoe ze hun levenskwaliteit inschatten, hoe hun familie was samengesteld. Het was een erg leuk onderzoek en ik kreeg zoveel verhalen te horen. De deelnemers waren superenthousiast dat er eindelijk eens iets rond hen gebeurde. Het bleek dat de nood groot was en dat ze echt verlangden dat de zorg naar een hoger niveau werd getild. Dat onderzoek resulteerde in mijn eerste artikel over dit onderwerp, in het tijdschrift *Archives of Sexual Behaviour* in 2005. Daarna volgden snel vele andere artikels. Als ik die eerste stukken nu teruglees, stijgt het schaamrood me naar de wangen. De toon ervan was betuttelend, de terminologie pathologiserend. Het was echt nog geschreven in de trant van ‘de dokter beslist en de patiënt moet maar volgen’.

1

Luca

Als ze me als kind vroegen wat ik later wilde worden, zei ik altijd: ‘Een meisje.’
En nu ben ik het

In de derde kleuterklas zat ik in bad. Ik vroeg aan mijn mama: ‘Geef me eens een schaar want er hangt hier iets in de weg.’ Mijn mama schrok natuurlijk. Ze ging met me naar de kinderarts omdat ik me vaak anders gedroeg dan mijn broertje. Zij verwees ons naar het genderteam in Gent. Ze kon toen nog niet met zekerheid zeggen dat ik genderdysforie had, ‘maar als het zo is, dan zijn jullie daar in elk geval aan het juiste adres’, zei ze. Daar word ik nu ondertussen al elf jaar begeleid. Het begon met gesprekken en kennismakingsspelletjes bij de psychologe. Als snel werd duidelijk dat mijn verlangen om een meisje te zijn, blijvend was, dat het dus niet zomaar een fase was waar ik in zat.

Ik was als kind in de lagere school meestal alleen. Ik zag eruit als een jongen met kort haar, maar wilde bij de meisjes horen. Op onze school zaten de jongens echter altijd bij de jongens en de meisjes bij de meisjes, dus ik viel overal tussen. De kinderen van mijn klas voelden aan dat ik anders was, maar begrepen niet wat er precies met me aan de hand was. Ik werd vaak gepest. Aan mijn ouders vertelde ik niet dat ik geen vrienden of vriendinnen had. Ik had het heel moeilijk toen. Ik was erg eenzaam.

Stapje voor stapje mocht ik thuis in meisjeskleren rondlopen, maar op school niet. Dus ik veranderde vaak van kleding en genderrol. Thuis mocht ik mezelf zijn, maar als er bezoek kwam of we gingen op stap, dan trok ik jongenskleding aan. De psychologe van het genderteam zei me dat ze het beter vond om pas in het eerste jaar van de middelbare school te beginnen met het switchen van kleding in het openbaar, dat dat zo'n beetje de regel was. Tijdens een zomervakantie nam mijn mama, op aanraden van de psychologe, ook meisjeskleren mee om eens uit te testen hoe ik me voelde in de meisjesrol op reis, waar niemand me kende. Na twee weken vakantie trok ik opnieuw braaf mijn jongenskleren aan zoals van me verwacht werd. Maar het werd echt onhoudbaar voor mij. Ik wilde volledig als meisje leven. In het zesde leerjaar vroeg ik de psychologe of ik toch niet al eerder als meisje naar school mocht. Ik kon echt niet langer wachten. Ze zag dat ik het lastig had en zei ja. Ik mocht zelf mijn meisjesnaam kiezen. Eerst dacht ik aan Linde, maar de psychologe suggereerde dat het misschien beter was een naam te kiezen die meer op mijn jongensnaam leek. Ze zei dat het makkelijker zou zijn voor de mensen in mijn omgeving om die te gebruiken. En dus werd het Luca.

Vlak voor de herfstvakantie in het zesde leerjaar hielden we een klasgesprek. Toen heb ik aan mijn klasgenoten verteld dat ik na de vakantie als Luca naar school zou komen. Ik had dat goed voorbereid. Ik had een brief geschreven waarin stond wat ik precies wilde vertellen, zodat ik niets zou vergeten en geen verkeerde dingen zou zeggen. Iedereen kreeg een kaartje mee met een foto en mijn nieuwe naam en informatie over genderdysforie. Ik was heel zenuwachtig, maar de klas nam het goed op. Dat was een hele geruststelling. Vanaf toen is ook het pesten gestopt. Ze wisten nu wat er met me aan de hand was. Dat was blijkbaar genoeg.

Bijna iedereen ging heel snel mijn nieuw naam gebruiken, dat ging zonder veel problemen. Alleen voor de mensen van de

oudere generatie was het lastig. Mijn oma en opa hadden er veel moeite mee. Achteraf heb ik gehoord dat ze tegen mijn ouders hebben gezegd dat ik wel gek moest zijn en ‘in een gesticht opgenomen moest worden’. In mijn gezicht zeiden ze dat niet. Ik denk dat ze misschien nog altijd een beetje het gevoel hebben dat wat met me gebeurt eigenlijk niet normaal is. Dat doet pijn, maar ik snap ook ergens wel dat het heel moeilijk is als je kleinzoon opeens een kleindochter wordt. Mijn grootouders hadden nog nooit van transgender-zijn gehoord. Ze waren vooral onwetend. Vandaag gaat het al veel beter. Ze accepteren me nu zoals ik ben.

Toen ik naar de middelbare school ging, heb ik vanaf de aller-eerste dag gezegd dat ik een trans meisje ben. Ik was er heel open over. ‘Als jullie vragen hebben, kom dan naar mij’, zei ik. ‘Ga niet op het internet zoeken, want dan kom je misschien op de verkeerde dingen uit.’ Dat hebben mijn klasgenoten ook gedaan. Ze vonden me heel moedig. In het derde middelbaar moest ik van school veranderen. Ik vond het jammer dat de kinderen op mijn vorige school me niet als ‘Luca het meisje’ hadden leren kennen maar als ‘Luca de transgender’. Dus besloot ik het op mijn nieuwe school voor mezelf te houden dat ik als jongen geboren was. Dat heb ik een heel jaar kunnen volhouden. Tot het einde van het schooljaar, na de examens. Toen werd aan het secretariaat een lijst opgehangen waarop stond wie geslaagd was, wie herexamens had en wie zijn jaar moest overdoen. Op die lijst stond ik met mijn oude naam, met een M erachter. Er werd een foto gemaakt van die lijst – iedereen wilde natuurlijk weten of hij geslaagd was – en die is via Messenger de school rondgegaan. Mijn geheim is toen dus op een hele stomme manier uitgekomen.

Ik was kwaad op de mensen van het secretariaat, maar ik had altijd wel geweten dat het op een of andere manier aan het licht